ARKEOLOGGRUPPEN AB RAPPORT 2020:05

ARKEOLOGISK UNDERSÖKNING
I FORM AV SCHAKTNINGSÖVERVAKNING

Värme och kyla till Orion 1

L2015:3458/RAÄ-nr Södertälje 133:1
Orion 1
Södertälje stad och kommun
Södermanland

Tomas Ekman

ARKEOLOGGRUPPEN I ÖREBRO AB
Radiatorvägen 11, 702 27 Örebro
Telefon 019-609 04 10
www.arkeologgruppen.se
arkeologgruppen@arkeologgruppen.se

Översiktskarta över Stockholms län med platsen för schaktningsövervakningen markerad i rött.

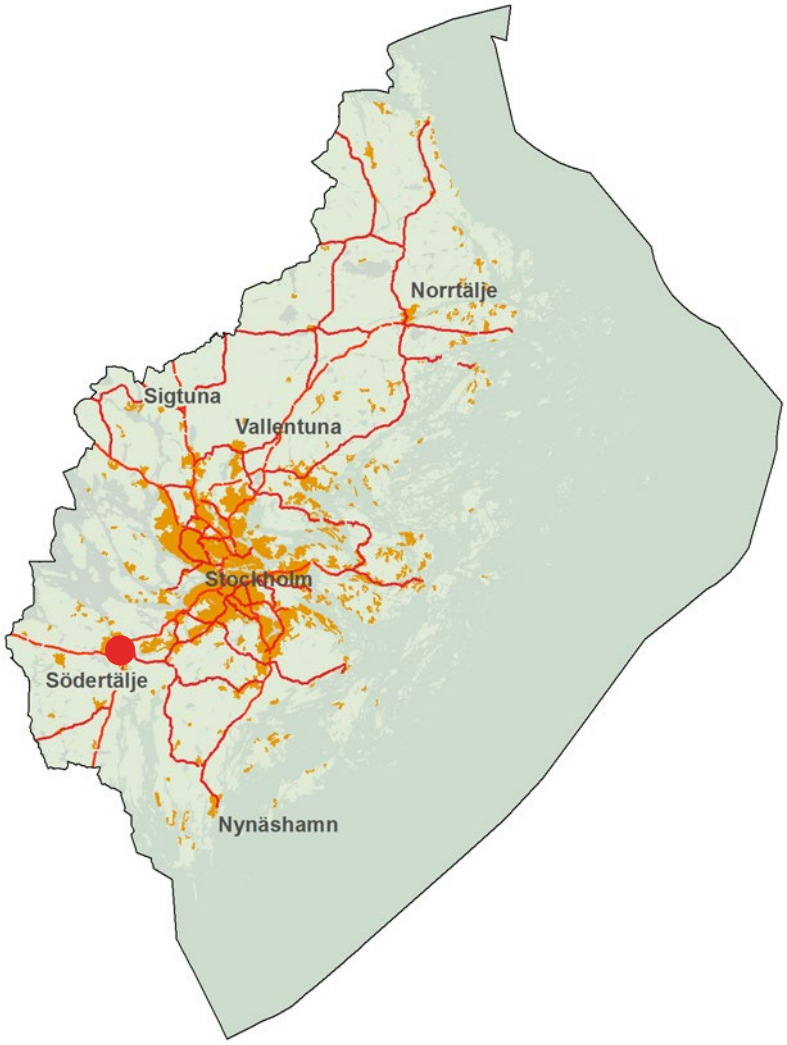

© 2020 Arkeologgruppen AB
Arkeologgruppen rapport 2020:05

Författare	Tomas Ekman
Kvalitetsgranskning	Helmut Bergold
Grafisk form	Nina Balknäs
Omslagsfoto	Skilda generationer av installationer.
Foto	Arkeologgruppen AB om inte annat anges i figurtexten.

Kartor ur allmänt kartmaterial, © Lantmäteriet Dnr R50223371_200001

ARKEOLOGGRUPPEN AB RAPPORT 2020:05

ARKEOLOGISK UNDERSÖKNING
I FORM AV SCHAKTNINGSÖVERVAKNING

Värme och kyla till Orion 1

L2015:3458/RAÄ-nr Södertälje 133:1
Orion 1
Södertälje stad och kommun
Södermanland

Tomas Ekman

Lst dnr 431-48420-2019

Tekniska och administrativa uppgifter

Län	Stockholm
Kommun	Södertälje
Landskap	Södermanland
Socken	Södertälje
Fastigheter	Orion 1

Fornlämningsnummer	L2015:3458
Lämningstyp	Stadslager
Datering	Medeltid – historisk tid

Typ av undersökning	Schaktningsövervakning
Länsstyrelsens beslutsdatum	2019-11-06
Länsstyrelsens diarienummer	431-48420-2019
Uppdragsnummer i Fornreg	201901365
Arkeologgruppens projektnummer	P19080

Projektledare	Tomas Ekman
Fältpersonal	Tomas Ekman

Undersökningstid	2019-11-18 till 2019-12-03
Undersökt yta	Cirka 90 löpmeter
Inmätningsteknik	Handhållen GPS
Koordinatsystem	SWEREF 99 TM
Höjdsystem	RH 2000

Arkiv

Arkivmaterial förvaras tillsvidare hos Arkeologgruppen AB.

Digitalt arkiv

Digitala data förvaras tillsvidare hos Arkeologgruppen AB.

Fynd

Inga fynd gjordes.

Innehållsförteckning

Sammanfattning 5
Inledning 5
Bakgrund och kulturmiljö 5
Tidigare undersökningar 7
Syfte och målgrupper 8
Metod och genomförande 8
Resultat och tolkning 10
Utvärdering av resultaten
i förhållande till undersökningsplanen 11
Referenser 12

Figur 1. Karta över trakten kring Södertälje med platsen för uppdraget markerad med en svart ring. Skala 1:250 000.

Sammanfattning

Arkeologgruppen AB har utfört en schaktningsövervakning inom fastigheten Orion 1 i Södertälje stad. Där skulle Telge Nät AB installera nya ledningar för värme och kyla. Schaktningen berörde en cirka 90 löpmeter lång sträcka. Schaktet hade ett medeldjup av 1,70 meter. Det kom till största delen att förläggas till äldre schakt och områden där tidigare markarbeten skett. Inga arkeologiska lämningar berördes.

Inledning

Telge Nät AB avser att utföra en nyförläggning och omläggning av fjärrvärme- och frikylaledningar inom fastigheten Orion 1 i Södertälje stad och kommun. Arbetsområdet ingår i Södertälje stadslager, med fornlämningsnummer L2015:3458 (äldre beteckning RAÄ-nr Södertälje 133:1). Därför fick Arkeologgruppen AB uppdraget att utföra en arkeologisk undersökning i form av en schaktningsövervakning. Beställare var Länsstyrelsen i Stockholms län och kostnadsansvaret bars av Telge Nät AB.

Bakgrund och kulturmiljö

Vid Orionkullen pågår byggnation av flerfamiljshus och Arkeologgruppen AB har nyligen utfört schaktningsövervakningar i anslutning till detta. De finns avrapporterade i en rapport (Ekman 2019) som också innehåller en historik kring närområdet. Det aktuella undersökningsområdet återfinns omedelbart norr om kullen och historiken kan antas vara giltig även här. Nämnas bör även en rapport från år 2015 (Strengbom 2015) som bland annat behandlar ett schakt som togs upp längs med Västra Kanalgatan. I sin södra avslutning sammanfaller detta schakt med det nu aktuella arbetsområdet. Båda rapporterna konstaterar att omfattande utfyllnader gjorts inom den här delen av staden.

Orionkullen finns markerad som en “backe” på en stadskarta från år 1648. Där saknar den bebyggelse, vilket den också gör på en karta från år 1700. Känd bebyggelse kom först under 1770-talet då Serafimerorden byggde ett lasarett på kullen. Lasarettsbyggnaden är den samma som återfinns på platsen idag, även om den byggts om en del och haft flera skilda funktioner under århundradena.

Den andra byggnaden på Orionkullen byggdes år 1865 som gymnastiksal för den “pedagogi för gossar” som var inrymd i det stora huset under andra halvan av 1800-talet.

Det pågående byggprojektet berör främst kullens nordvästra sida. Det nu aktuella uppdraget handlar om omläggning och nyinstallation av ledningar och rör för värme och kyla till den nya fastigheten.

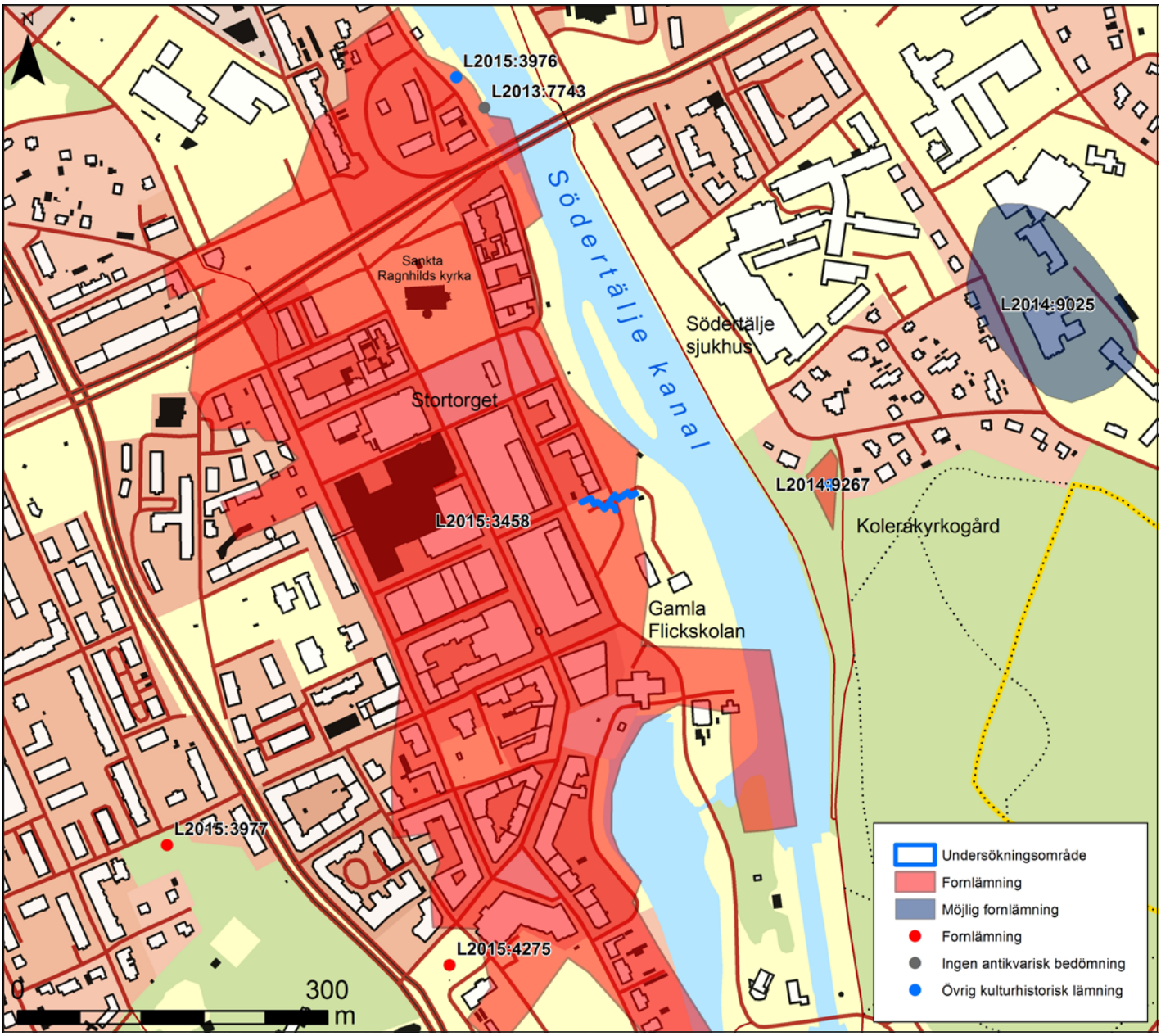

Figur 2. Undersökningsområdet markerat på ett utdrag ur fastighetskartan, med tillägg av lämningar registrerade i Kulturmiljöregistret. Skala 1:6 000.

Tidigare undersökningar

Under år 2011 genomfördes en mindre förundersökning inom centrala Södertälje (Carlsson 2011). Två provschakt togs upp i parkeringen nordväst om Orionkullen, inom kvarteret Garvaren, där den nya fastigheten har uppförts. Ett av schakten innehöll raseringsmassor från 1800-talet, men inga äldre lämningar påträffades. Liknande iakttagelser gjordes vid den schaktningsövervakning som genomfördes inför bygget vid Orionkullen (Ekman 2019). En schaktningsövervakning längs Västra Kanalgatan sträckte sig fram till det aktuella undersökningsområdet. Inte heller där påträffades lämningar eller fynd som var äldre än 1800-talet (Strengbom 2015). Dock bör påpekas att det endast på en mindre sträcka grävdes i botten.

Figur 3. Till höger syns den nya fastigheten under uppförande. I gångvägen efter övergångsstället över Köpmangatan togs huvuddelen av schaktet upp. Foto från väster.

Syfte och målgrupper

Syftet med undersökningen var främst att kontrollera om äldre lämningar, till exempel konstruktioner och kulturlager, berördes av markingreppen. Om äldre lämningar påträffades skulle de dokumenteras på ett vetenskapligt tillfredsställande sätt. Enklare lämningar kunde därefter tas bort. Om lämningarna var av mer komplex art skulle Länsstyrelsen konsulteras inför vidare hantering.

Målgrupper för rapporten utgörs främst av Länsstyrelsen i Stockholms län och Telge Nät AB.

Metod och genomförande

Den generella metoden var övervakning på plats. Schaktningen utfördes med grävmaskin samt i vissa fall med handschaktning. Till största delen handlade det om att tömma redan befintliga schakt, då marken här visade sig vara full av installationer. Därför kunde en väsentlig del av uppdraget genomföras som efterkontroll av sektioner.

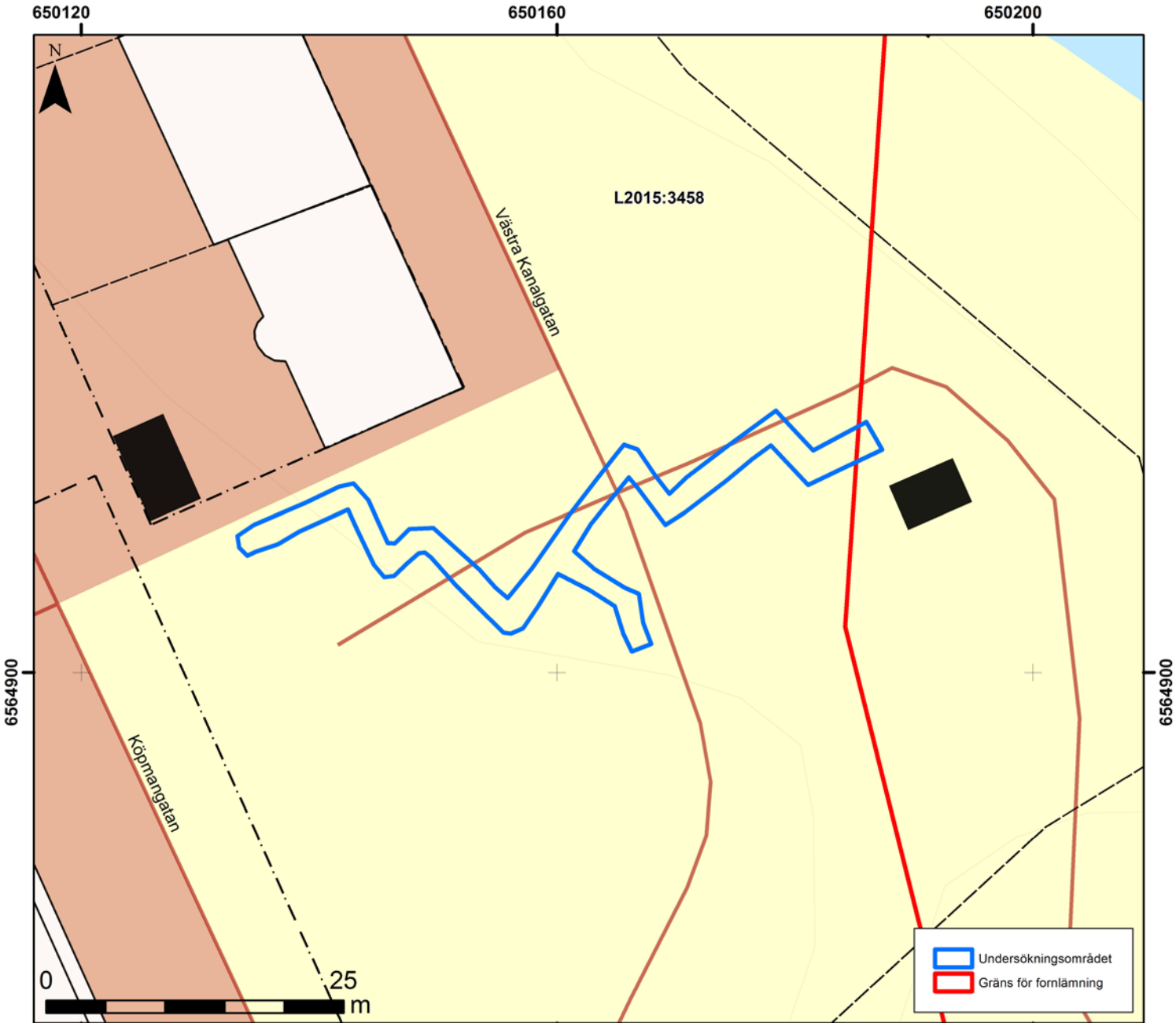

Figur 4. Schaktets läge. Skala 1:500.

Resultat och tolkning

Det nya schaktet kunde till stor del förläggas till äldre schakt och områden som berörts av tidigare markarbeten. Schaktet hade ett medeldjup om 1,70 meter. I de partier som inte hade äldre schakt fanns fin sand från och med cirka 0,70 meters djup. Lagret av fin sand var av samma typ som återfanns längre söderut vid Orionkullen (Ekman 2019), men även i kvarteret Venus, cirka 250 meter längre norrut (Ramström & Strengbom 2016). Vid undersökningarna i kvarteret Venus kunde klarläggas att det tjocka sandlagret var påfört och att äldre konstruktioner och kulturlager påträffades under sanden. Vid den nu aktuella undersökningen var schaktdjupet cirka 1,70 meter där fortfarande sandlagret fanns. Det innebär att äldre konstruktioner och kulturlager kan finnas kvar under sanden.

Figur 5. Ett av de första skoptagen. I bakgrunden syns Södertälje kanal och Södertälje sjukhus. Foto från väster.

Utvärdering av resultaten i förhållande till undersökningsplanen

Det uttalade syftet för undersökningen var att säkerställa att inga konstruktioner eller kulturlager skadades vid schaktningsarbetena. Då schaktningen inte kom att beröra några äldre lämningar kan syftet betraktas som uppfyllt.

Figur 6. Efter det sista skoptaget. Samma plats som figur 5. Notera mängden av kablar och ledningar. Foto från väster.

Referenser

Tryckta källor

Carlsson, M. 2011. Lämningar från vendeltid och 1600–1700-talet i Södertälje. *Arkeologikonsult Rapport 2011:2526*.

Ekman, T. 2019. Vid Orionkullens fot. *Arkeologgruppen AB Rapport 2019:18*.

Ramström, A. & Strengbom, E. 2016. Kvarteret Venus, del 1 och 2. *Arkeologgruppen AB Rapport 2016:83*.

Strengbom, E. 2015. Västra Kanalgatan och kvarteret Venus i Södertälje. *Arkeologgruppen AB Rapport 2015:58*.

Kartmaterial

LANTMÄTERISTYRELSENS ARKIV

A102-1:1 Södertälje stad Geometrisk delineation 1648

A102-1:3 Södertälje stad Geometrisk delineation 1700

Arkeologgruppen AB

RAPPORT 2020:05